

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РЕВЕРСИВНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

APPLYING THE TECHNOLOGY OF REVERSE LEARNING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES AT HIGHER PROFESSIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті розглядаються актуальні питання іншомовної підготовки фахівців немовних спеціальностей в епоху цифровізації у контексті вищого професійного навчання. У роботі проводиться аналіз визначення поняття змішаного навчання та окреслюються його типи. Авторка статті підкреслює, що реверсивне навчання, як тип змішаного, наразі є оптимальною технологією навчання англійської мови слухачів немовних спеціальностей для здійснення міжкультурної ділової комунікації. Актуальність застосування технології реверсивного навчання у контексті опанування іноземних мов у вищій школі пов'язана з необхідністю формування загальнокультурних, загальнопрофесійних компетенцій іноземною мовою та на цей час неможливістю проведення занять в аудиторії. У дослідженні окреслюється специфіка технології реверсивного навчання іноземної мови; визначаються його ключові елементи та виокремлюються актуальні підходи реверсивного навчання: компетентнісний, особистісно-орієнтований, комунікативний та діяльнісно-орієнтований. Запропонована модель реалізації реверсивного навчання іноземної мови у закладах вищої професійної освіти та визначено основні етапи роботи у контексті реверсивного навчання – навчальне відео; інтерактивна робота на занятті; спостереження – зворотний зв'язок, оцінювання. Кожен із етапів передбачає проєктування додаткових електронних навчальних або контрольних-тестувальних матеріалів. Авторка визначає основні етапи роботи в контексті реверсивного навчання іноземної мови, та підкреслює, що технологія реверсивного навчання пропонує всі технічні можливості для створення гнучкого академічного середовища, орієнтованого на формування особистості, яка саморозвивається, і здатна до рефлексії та критичного аналізу.

У висновках авторка зазначає, що реверсивну технологію навчання можна вважати, як одну з альтернативних форм організації навчального процесу під час викладання англійської мови у ЗВО, що відповідає вимогам сучасних стандартів, узгоджується з соціокультурними реаліями, залучає дистанційне навчання та забезпечує розвиток необхідних професійно-орієнтованих навчочок і компетенцій майбутніх фахівців.

Ключові слова: реверсивне навчання, професійно-орієнтоване навчання, змішане

навчання, компетентнісний підхід, цифровізація, навчання англійської мови.

This article addresses current issues regarding the foreign language training of specialists in non-linguistic fields in the digital era within the context of higher education. The paper proposes a definition of blended learning and outlines the types of blended learning. The author of the article highlights the growing importance of reverse learning, a form of blended learning that is considered the best technology for teaching English to non-language students, especially for intercultural business communication purposes. Acquiring a foreign language in higher education becomes significantly more relevant thanks to the utilization of reverse learning technology. This is beneficial because it enables students to cultivate essential cultural and professional skills in a foreign language, even in situations where traditional classroom teaching is impractical. The study provides a comprehensive overview of reverse foreign language teaching technology. It clearly defines its key components and categorizes the current approaches to reverse teaching, including competence-based, personality-oriented, communicative, and activity-oriented methods. A proposed implementation model for reverse foreign language teaching in higher professional education institutions includes several key stages: video-based training, interactive classroom activities, observation, feedback, and evaluation. Each of the stages involves the design of additional e-learning or control and testing materials. The author clearly outlines the key steps involved in reverse language teaching and emphasizes that reverse learning technology provides a multitude of technical capabilities to create a dynamic academic environment that is centered around cultivating a self-growing student with the capacity for reflection and critical analysis.

In conclusion, the author notes that the reverse learning technology can be considered as one of the alternative forms of organizing the educational process in the process of teaching English at higher educational institutions, which meets the requirements of modern standards, is consistent with socio-cultural realities, involves distance learning and ensures the development of the necessary professionally oriented skills and competencies of future specialists.

Key words: reverse learning, professional-oriented learning, blended learning, competency-based learning, digitalization, English language teaching.

УДК 811:378.147
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.17>

Павлова О.О.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Національної академії Національної
гвардії України

Постановка проблеми. Наразі Міністерство освіти і науки України змушено невідкладно вживати термінових заходів для ефективного розв'язання нагальних проблем, що зумовлені введенням воєнного стану на всій території України внаслідок збройної агресії російської федерації,

та приймати швидкі та чіткі рішення щодо організації процесу навчання. Впровадження дистанційного навчання є важливим кроком, який не лише забезпечує безпеку всіх учасників, але й вирішує ризики та виклики, пов'язані з проведенням аудиторних занять на території навчальних закладів,

продовження яких наразі стало неможливим. Університети вже мають достатньо успішний досвід проведення онлайн-занять під час карантину в Україні протягом двох останніх років. Це надало можливість організувати якісне навчання у дистанційному форматі одразу після відновлення освітнього процесу в березні 2022 року. Але необхідно підкреслити, що є кілька об'єктивних чинників, які ускладнюють дистанційний навчальний процес за умов повномасштабного вторгнення на територію України: постійні повітряні сповіщення, перебування слухачів за кордоном або на окупованих територіях, перебої в електропостачанні та нестабільний ментальний стан як слухачів, так і викладачів. Таким чином, процес дистанційного навчання слухачів в умовах воєнного стану в Україні вимагає ретельного аналізу з метою подолання можливих перешкод, але водночас відкриваються широкі перспективи використання онлайн-технологій в українській освіті, педагоги набувають неповторного викладацького досвіду, ведеться пошук, відповідних глобалізаційним викликам епохи, методів викладання дисциплін гуманітарного спрямування, оскільки цей процес ускладнюється дистанційним аспектом навчання, тривалою неможливістю «реальної» комунікації слухача та викладача. Окрім того, слухачеві у ситуації надмірного соціального тиску часто важко визначити свої здібності і сформувані самодисципліну у навчанні та розвивати навички критичного мислення, в результаті чого рівень професійних компетенцій, набутих слухачами таким чином, значно знижується. Інтелектуальну активність молодих людей можна значно підвищити за допомогою потужної мотивації, особистого прикладу, підтримки позитивного фокусу на досягненні результатів, розвитку ерудиції та використання різноманітних педагогічних принципів.

Президент України Володимир Зеленський зробив значний крок до зміцнення зв'язків України з Європою. Він запропонував Верховній Раді законопроект, який має на меті встановити офіційний статус англійської мови в країні. Якщо закон буде схвалений, перехідний період триватиме від 2 до 4 років після завершення військових дій. У разі ухвалення законопроекту, англійська мова стане мовою міжнародного спілкування в Україні. Наразі вивчення англійської мови є важливою складовою вищої професійної освіти. Для майбутніх випускників немовних напрямків підготовки англійська мова виступає насамперед засобом професійно-орієнтованого спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних реаліях викладач англійської мови мусить не лише транслювати знання, а й упродовжувати на практиці сучасні освітні методики та інноваційні технології навчання, орієнтовані на швидку інтеграцію слухачів у навчальний процес,

створювати сприятливу робочу атмосферу на онлайн-заняттях. Тому викладач англійської мови постійно знаходиться у пошуку оптимальних освітніх технологій для своєї дисципліни. На цей час однією з перспективних технологій вважається технологія реверсивного навчання, що отримала широке розповсюдження у світі [1]. Дослідники М. Лебран, А. Семс, Дж. Бергманн розглядають реверсивне навчання як зміну процесу навчальної діяльності, за допомогою якого ознайомлення та опанування теоретичного матеріалу відбувається дистанційно, а практична частина реалізується на занятті [2, с. 7; 3, с. 3]. Ця технологія широко застосовується закордонними педагогами у навчальній діяльності в закладах середньої та вищої освіти [4; 5].

Технологія реверсивного навчання має попит та є актуальною серед викладачів іноземної мови, тому що має гнучку структуру, її можна реалізувати за допомогою Інтернет-ресурсів, які представлені у відкритому доступі, та навчальних застосунків, або на базі електронного освітнього середовища ЗВО, наприклад, у Moodle. Також педагоги-практики вважають, що реверсивне навчання сприяє підвищенню рівня мотивації до вивчення іноземної мови, адже є відповіддю на вимоги сучасних слухачів «цифрового покоління», для яких традиційна модель навчання, що передбачає презентацію навчального матеріалу викладачем в усній формі, не стимулює інтерес і не сприяє підвищенню рівня мотивації до вивчення навчальної дисципліни.

Проте технологія реверсивного навчання англійської мови у контексті вищої професійної освіти для немовних спеціальностей недостатньо представлена в сучасній науково-методичній літературі, необхідність її подальшого розроблення та апробації у закладах вищої освіти зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета статті – проаналізувати та дати визначення поняття змішаного навчання та окреслити його типи; представити модель реалізації реверсивного навчання іноземної мови у закладах вищої професійної освіти та визначити основні етапи роботи в контексті реверсивного навчання.

Виклад основного матеріалу. Сучасна глобалізація вищої професійної освіти, дворівнева система, стандарти третього покоління актуалізують проблему забезпечення якості освіти, формування у майбутніх фахівців набору компетенцій, які задовольняють запити ринку праці. Проблема якості іншомовної підготовки бакалаврів і магістрів, їхнього післядипломного працевлаштування набуває особливого значення у зв'язку з орієнтацією університетів на інноваційний потенціал особистості, яка практично реалізує набуті компетенції. У сучасній освіті креативна, спільно-творча діяльність слухачів переважає над репродуктивною.

Інформатизація освітнього простору детермінує також новий підхід до організації навчального процесу, до методичного та дидактичного супроводу курсу англійської мови. Потрібні нові методи та засоби розвитку медіа освіти та інформаційної культури слухачів. В умовах воєнного стану заклади вищої професійної освіти України впроваджують змішане навчання. Аналіз науково-методичних публікацій дозволяє зробити висновок, що поняття «змішане навчання» має декілька трактувань: «поєднання різноманітних засобів навчання, методик навчання, поєднання аудиторного та дистанційного видів навчання безпосередньо під керівництвом викладача» (К. Дж. Бонк) [3, с. 39]; «будь-яка формальна навчальна програма, у контексті якої слухачам пропонують онлайн-навчання за наявністю елемента контролю часу, місця, засобу та темпу» (М. Горн, Х. Скейтер) [2, с. 62]. Змішане навчання – доволі широке поняття, що передбачає різні варіанти взаємодії викладача і слухачів, а також різний обсяг навчального часу, який вони проводять у цифровому просторі. М. Хорн виокремлює декілька видів змішаного навчання: гнучка модель, реверсивне навчання, індивідуальна ротація, ротація станцій, модель «меню», розширена віртуальна модель [2].

Для слухачів немовних вищих навчальних закладів англійська мова не являється профільною дисципліною, тому доцільно застосовувати для їх підготовки технологію реверсивного навчання, яка полягає у перестановці місцями самостійної та аудиторної роботи, а саме: слухачі як домашнє завдання виконують те, що зазвичай роблять в аудиторії. Таким чином, слухачі виходять на онлайн-заняття з англійської мови вже підготовлені та зі сформованим уявленням про те, які теми вивчатимуться на занятті. Через те, що відповідний навчальний матеріал слухачі опановують віддалено та з випередженням, заняття з викладачем спрямовано на формування та розвиток навичок у всіх видах іншомовної діяльності (аудіювання, читання, письмо, говоріння), а також на формування загальнокультурних, загальнопрофесійних та професійних компетентностей іноземною мовою, враховуючи профіль навчання. Наразі ми можемо спостерігати, що поняття «реверсивне навчання» розширюється, а розуміння суті реверсивного навчання як «перевертання» аудиторної та домашньої видів робіт не є вичерпним. Викладачі-практики зазначають, що завдяки активному використанню електронних освітніх ресурсів реверсивне навчання спрямоване на добір можливого змісту предметної області, вибір адекватних технологій і критеріїв оцінювання діяльності здобувачів освіти, а також воно сприяє розвитку креативної, творчої діяльності слухачів.

Реверсивне навчання має досить гнучку структуру, але необхідно враховувати наступні ключові

елементи: гнучке навчальне середовище створюється за допомогою чергування активних методів навчання на онлайн-занятті; слухачі обов'язково мають бути активними учасниками освітнього процесу; наявність чітко структурованого матеріалу між аудиторним та позааудиторним навантаженням; викладач – компетентний спеціаліст, що має фахову, цифрову та методичну компетентності.

Також окрім вищезазначених складових для успішної реалізації реверсивного навчання на заняттях з іноземної мови необхідне дотримання прагматичної моделі IMAIP (М. Лебран):

- Інформація – наявність навчального електронного контенту, розробленого педагогом;
- Мотивація – активне залучення слухачів до навчального процесу;
- Активність – оптимізація пізнавальної діяльності слухачів;
- Інтеракція – взаємодія суб'єктів освітньої діяльності;
- Презентація отриманих результатів [6].

Навчальний матеріал, який слухачі отримують на самостійне випереджувальне вивчення, повинен мотивувати на діяльність (виконання завдань), у процесі онлайн-заняття має відбуватися взаємодія між викладачем і слухачем, а також слухачі повинні взаємодіяти між собою, зокрема презентація тих знань, які вони опанували під час самостійної підготовки. Таким чином, викладачеві необхідно так організувати та викласти навчальний матеріал, щоб зацікавити та залучити слухачів до процесу навчання. Питання мотивації для слухачів немовних вищих закладів освіти визначається ключовим.

На основі аналізу науково-методичної літератури за темою дослідження можна виокремити наступні підходи реверсивного навчання іноземної мови у закладах вищої професійної освіти:

– *компетентнісний підхід* за реалізації якого цілепокладання, здатність до навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності вважаються пріоритетними. Усі вищезазначені категорії також є суттєвими положеннями реверсивного навчання. З огляду на великий обсяг завдань, які слухачі отримують на самостійну підготовку, вони повинні мати високий рівень самоорганізованості та відповідальності за своє навчання. Компетентнісний підхід також передбачає, що у майбутнього фахівця протягом навчання будуть сформовані базові, загальнокультурні, загальнопрофесійні та професійні компетенції, які згодом дозволять йому проявити та продемонструвати свою компетентність та конкурентоздатність у професійній діяльності;

– *особистісно-орієнтований підхід* ґрунтується на урахуванні індивідуальних особливостей слухачів, які вважаються активними учасниками освітнього процесу. Під індивідуальними осо-

бливостями маються на увазі здібності, мотиви, цілі та завдання, тобто ті імпульси, які керують слухачами. Особистісно-орієнтоване навчання передбачає досягнення кожним слухачем планованих результатів, розвиток його особистісних якостей, навичок самостійного пошуку інформації та знань з метою підготовки до майбутнього професійного життя. Згідно з концепцією вищезазначеного підходу, головною метою навчання стає особистість слухача, його потреби та потенціал. Для слухачів «цифрового покоління» використання інформаційних технологій на занятті з іноземної мови – це важливі фактори, що підвищують мотивацію вивчати дисципліну. Визначаються наступні характеристики особистісно-орієнтованого підходу при застосуванні технології реверсивного навчання: організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і слухачами; забезпечення умов для особистісного зростання слухача; оптимізація діяльності слухача; викладач виступає в ролі фасилітатора знань. Для того, щоб такий навчальний підхід мав успіх, необхідне створення гнучкого навчального середовища, і технологія реверсивного навчання пропонує всі технічні можливості для створення відповідного середовища, орієнтованого на формування особистості, яка саморозвивається, здатна до рефлексії та критичного аналізу, в сучасних умовах системи вищої фахової освіти;

– *комунікативний підхід* спрямований на розвиток у слухачів «смыслового сприйняття і розуміння іноземної мови, а також опанування мовленнєвого контенту задля конструювання мовленнєвих висловлювань». Мета комунікативного підходу – опанування іноземної мови як засобу спілкування. Зазначений підхід засвідчує свою актуальність при навчанні слухачів немовних напрямів підготовки, коли ставиться завдання підготувати за короткі терміни здобувачів освіти до опанування іноземної мови як засобу ділового спілкування на рівні, що не є нижчим за B1 за Загальноєвропейською шкалою оцінювання рівня володіння іноземною мовою. Навчальна діяльність при комунікативному підході спрямована на розвиток іншомовної комунікативної компетенції, що полягає в сукупності знань про рідну та іншомовну культуру, відповідному та правильному використанні в мовленні професійної лексики, а також ефективну співпрацю з іноземними колегами в професійних цілях.

– *діяльнісно-орієнтований підхід* передбачає навчання, орієнтоване на діяльність, що спрямована на моделювання майбутніх професійних ситуацій за допомогою використання активних методів навчання [7, с. 225]. Цей підхід полягає в активному застосуванні отриманих знань на практиці в рамках майбутньої професійної діяльності та розглядає слухачів, як суб'єктів професійної

діяльності, здатних вирішувати завдання в певних умовах для формування і розвитку професійних компетенцій іноземною мовою [7, с. 230]. При діяльнісно-орієнтованому навчанні слухач опановує іноземну мову як «робочий інструмент» міжкультурного ділового спілкування, при цьому мотиви вивчення англійської мови можуть бути різними. Засобом досягнення вищезазначеної мети виступає технологія реверсивного навчання, слухачі застосовують знайоме для них цифрове середовище.

Спираючись на вищевикладений матеріал, пропонуємо модель реалізації реверсивного навчання іноземної мови – навчальне відео; інтерактивна робота на занятті; спостереження – зворотний зв'язок, оцінювання. Кожен із етапів передбачає проектування додаткових електронних навчальних або контрольних-тестувальних матеріалів. Головний принцип проектування електронного наповнювання курсу англійської мови – принцип зворотного дизайну – розробка електронних матеріалів розпочинається не з пошуку контенту за відповідною предметною галуззю, а з визначення планованих результатів навчання та підбору належних методів оцінювання.

Визначимо основні етапи роботи в контексті реверсивного навчання іноземної мови:

– реверсивний навчальний процес розпочинається з дистанційної частини навчання: формулювання проблемного завдання, для виконання якого необхідно самостійно ознайомитися з електронними матеріалами, які були створені за допомогою різноманітних цифрових ресурсів. Викладачі можуть не тільки розробляти інтерактивні пізнавальні завдання, а також підтримувати зворотний зв'язок стосовно того, наскільки ефективно проходить процес навчання. За потреби викладач як медіатор навчального процесу може рекомендувати використовувати посилання на додаткові матеріали в Інтернеті. Слухачі мають можливість у такому разі завантажувати ці матеріали на свої пристрої, як стаціонарні, так і мобільні, слухати й переглядати додаткові аудіо- та відеоматеріали та здійснювати самоконтроль і контроль у режимі онлайн;

– на онлайн-заняттях проводиться робота з уточнення розуміння матеріалу, який був опрацьований слухачами самостійно, аналіз та презентація результатів виконання завдань проблемно-пошукового, творчого характеру, захист навчальних проєктів, дискусії та обговорення;

– у процесі реалізації реверсивного навчання іноземної мови викладачеві необхідно безперервно здійснювати моніторинг навчального процесу та комплексний аналіз проміжних результатів діяльності кожного слухача, а саме: контроль і аналіз роботи в мережі, якість виконаних у тестовій формі контрольних завдань, кількість спроб

виконання того чи іншого завдання, звернення до додаткових освітніх ресурсів всередині освітньої платформи Moodle, відвідування індивідуальних консультацій з викладачем, активність роботи слухача на форумі [8, с. 33].

Висновки і пропозиції. В умовах цифровізації навчального простору, вимушеного переходу університетів на змішане навчання, необхідністю використання нових освітніх методик і практик виникла потреба застосовувати сучасні освітні технології. Однією з таких технологій, на наш погляд, може бути реверсивне навчання. Реверсивна технологія навчання – одна з альтернативних форм організації навчального процесу в контексті викладання іноземної мови у ЗВО, яка відповідає вимогам сучасних стандартів, узгоджується з соціокультурними реаліями, залучає дистанційне навчання та забезпечує розвиток необхідних професійно-орієнтованих навичок і компетенцій слухачів.

Перспективним напрямом досліджень у даній галузі є розширення комплексу навчальних завдань за технологією реверсивного навчання, розробка нових кейсів для розвитку професійно-орієнтованої іншомовної компетенції, розробка нових форматів навчальних програм і силабусів з англійської мови у системі вищої фахової освіти з обов'язковим залученням цифрових технологій,

мобільних додатків, навчальних електронних платформ, що використовуються викладачами та довели свою ефективність у навчальному процесі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Mortensen C., Nicholson A. The flipped classroom stimulates greater learning and is a modern 21st century approach to teaching today's undergraduates. *Journal of Animal Science*. 2015. № 93 (7). Pp. 3722–3731.
2. Horn M., Skater H. *Blended*. San-Francisco: Jossey-Bass, 2015. 343 p.
3. Bonk C. J. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. San Francisco: Pfeiffer, 2006. 624 p.
4. DeLozier S. J., Rhodes, M. G. Flipped classrooms: A review of key ideas and recommendations for practice. *Educational Psychology Review*. 2017. № 29 (1). Pp. 141–51.
5. Helgeson J. Flipping the English Classroom. *Kappa Delta Pi Record*. 2015. № 51 (2). Pp. 64–68.
6. Lebrun M. 5 facettes pour construire un dyspositif hybride: du concret! URL: <http://lebrunremy.be/WordPress/?p=579> (last accessed: 27.05.2023)
7. Prince M. Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*. 2004. № 93 (3). Pp. 223–231.
8. Бринцева О.В. Форми контролю якості іншомовних знань студентів у технічному ЗВО. *Colloquium-journal*. 2022. № 5 (128). С. 32–35.